

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 21 grudnia 2018 r., wydanym w sprawie z wniosku D. N. i M. N. z udziałem J. N. i W. N. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku, Sąd Rejonowy w Pabianicach postanowił:

1. oddalić wniosek D. N. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T. K.,
2. oddalić wniosek M. N. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T. K..

Postanowienie to zapadło w następującym stanie faktycznym:

T. K. zmarła 9 sierpnia 2005 r. Spadek po niej na podstawie testamentu z dnia 11 listopada 1999 r. nabyły wnuczki: D. N. i M. N. - po połowie każda z nich, co potwierdza postanowienie Sądu Rejonowego w Pabianicach wydane w dniu 29 czerwca 2007 r. w sprawie sygn. I Ns 816/06. W dacie wydania postanowienia spadkowego D. N. była osobą pełnoletnią, zaś M. N. - małoletnią i w postępowaniu prowadzonym pod sygn. I Ns 816/06 reprezentowała ją przedstawicielka ustawowa - matka K. N..

Wnioskodawczynie zamieszkują poza granicami kraju: D. N. - od grudnia 2005 r., M. N. - od 2012 r.

W skład masy spadkowej po T. K. wchodzi wynoszący 1/3 części udział w nieruchomości położonej w P. przy ul. (...) o powierzchni 0,0479 ha. Nieruchomość ta jest uregulowana w księdze wieczystej nr (...). Stanowi współwłasność trzech osób: T. K., W. N. i J. N. po 1/3 części każdej z nich. W dziale IV księgi wpisano hipotekę umowną zwykłą na kwotę 65 053 CHF i hipotekę umowną kaucyjną na kwotę 35 200 CHF - obie na rzecz Banku (...) S.A. Hipoteki te stanowią zabezpieczenie spłaty kredytu bankowego udzielonego Z. S..

Z. S. jest krewną spadkodawczyni, do chwili obecnej nie spłaciła całego zadłużenia z tego kredytu, przez krótki czas pozostawała w opóźnieniu ze spłatą w wysokości 0,38 CHF. Bank wypowiedział umowę kredytową, z powodu niezapłacenia 2 lub 3 rat, następnie wypowiedzenie zostało ono cofnięte. Obecnie kredytobiorczyni spłaca raty regularnie, do spłaty pozostało około 26 000 CHF.

W stosunku do ww. nieruchomości w P. przy ul. (...) prowadzone były postępowania egzekucyjne:

- pod sygnaturą Km 898/08 przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Pabianicach G. P. z wniosku wierzyciela (...) Sp. z o.o. przeciwko dłużnikom: D. N. i M. N.,
- pod sygnaturą Kmp 125/09 z wniosku wierzyciela M. N. przeciwko dłużnikowi W. N..

Zadłużenie spadkodawczyni zostało spłacone przez J. N..

Wnioskodawczynie oraz ich matka K. N. wiedziały o drobnych długach spadkodawczyni - np. należnościach za gaz. Wiedziały, że w skład spadku wchodzi udział w nieruchomości. Ówczesny mąż K. N. nie poinformował jej o obciążeniu nieruchomości hipoteką. Do stycznia 2018 r. wnioskodawczynie nie wiedziały o obciążeniu ww. nieruchomości hipoteką. Nie interesowały się księgą wieczystą. Wiedzę o hipotece powzięły od pełnomocnika, który zapoznał się z zapisami księgi wieczystej i powiadomił D. N. o dokonanych ustaleniach.

K. N. występująca jako przedstawiciel ustawowy M. N. w trakcie postępowania prowadzonego pod sygnaturą I Ns 816/06 wystąpiła o wydruk księgi wieczystej założonej dla nieruchomości i przeczytała wstęp. Ubiegając się o spadek sądziła, że jej córki odziedziczą nieobciążony udział.

W takich okolicznościach faktycznych Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawczynie pozostawały w błędzie co do przedmiotu spadku, gdyż nie wiedziały o długu, który zabezpieczono hipoteką na spadkowej nieruchomości. Jednak nie każdy błąd spadkobiercy oznacza dopuszczalność uchylenia się na podstawie art. 1019 k.c. od skutków prawnych niezłożenia przez niego

w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku, zgodnie z art. 84 § 2 k.c. Skutek taki wywołać może wyłącznie błąd prawnie doniosły (błąd istotny) - uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i ocenił sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia tej treści. Błędem istotnym nie jest nieznajomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. W niniejszej sprawie wnioskodawczynie nie wykazały, aby powzięły jakikolwiek działania związane z ustaleniem stanu nieruchomości będącej przedmiotem dziedziczenia. Nie pytały innych członków rodziny o ewentualne zadłużenia. Nie interesowały się treścią księgi wieczystej założonej dla nieruchomości.

Apelację od powyższego postanowienia złożyły wnioskodawczynie, które zaskarżyły to orzeczenie w całości. Skarżące zarzuciły sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego przez mogące mieć wpływ na wynik sprawy naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.

w zakresie: ustalenia stanu zadłużenia osoby trzeciej zabezpieczonego hipoteką na spadkowej nieruchomości; przyjęcia regularnej spłaty tego zadłużenia przez dłużnika osobistego kredytodawcy; dysponowania przez matkę skarżących wypisem z księgi wieczystej przedmiotowej nieruchomości już w toku sprawy I Ns 816/06 oraz przyjęcia, że skarżące nie dołożyły należytej staranności w ustaleniu stanu spadku. Na tych podstawach skarżące wniosły o zmianę zaskarżonego postanowienia przez uwzględnienie wniosku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja jest bezzasadna.

Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własny ustalony przez Sąd Rejonowy stan faktyczny z jednym wyjątkiem. Nie ma wystarczających dowodów do przyjęcia, że matka skarżących dysponowała wypisem przedmiotowej księgi wieczystej już w toku sprawy spadkowej. Ustalenie faktyczne w tym zakresie podlega wyeliminowaniu z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, jako poczynione w oparciu o dowolną ocenę dowodów. Dla porządku trzeba także zauważyć, że w pierwszym akapicie stanu faktycznego pomyłono imię jeden ze spadkobierczyń. Nie jest to jednak błąd w ustaleniach tylko omyłka pisarska.

Wbrew zapatrywaniom skarżących, poza kwestią omówioną w poprzednim akapicie, Sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Właściwie ustalił podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, w oparciu o którą wyprowadził również trafne wnioski jurydyczne. Swoje stanowisko zaś przekonująco uzasadnił.

Apelację oparto na zarzutach naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., które w odniesieniu do stanu zadłużenia osoby trzeciej, zabezpieczonego rzeczowo na prawie własności spadkowej nieruchomości, nie są zasadne. W myśl art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ocena dowodów polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne. Celem sądu jest tu dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych i ostateczne ustalenie stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. Ocena wiarygodności mocy dowodów przeprowadzonych w danej sprawie wyraża istotę sądenia w części obejmującej ustalenie faktów, ponieważ obejmuje rozstrzygnięcie

o przeciwnych twierdzeniach stron na podstawie własnego przekonania sędziego powziętego w wyniku bezpośredniego zetknięcia ze świadkami, stronami, dokumentami i innymi środkami dowodowymi. Powinna ona odpowiadać regułom logicznego rozumowania wyrażającym formalne schematy powiązań między podstawami wnioskowania i wnioskami oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego wyznaczające granice dopuszczalnych wniosków i stopień prawdopodobieństwa ich występowania

w danej sytuacji. Jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów. Tak przeprowadzona ocena dowodów, wskazanych w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia, doprowadziła do ustalenia istnienia zadłużenia i faktu jego obsługi przez dłużniczkę w ramach umowy kredytowej, co jest wystarczające

z punktu widzenia ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia (art. 227 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Szczegółowe badanie wysokości zadłużenia osoby trzeciej i skali ryzyka uruchomienia zabezpieczenia rzeczowego tego długu pozostaje obojętne dla rozstrzygnięcia. Spadkodawczyni nie była dłużnikiem osobistym. Stan spadku obrazuje fakt obciążenia hipoteki spadkowej nieruchomości wielotysięcznym zobowiązaniem osoby trzeciej. Brak wiedzy spadkobierczyń o tych zobowiązaniach ewidentnie mogło być rozpatrywane w kategoriach błędu co do przedmiotu dziedziczenia. Okoliczność tę uwzględnił Sąd Rejonowy, choć z innych przyczyn – o których mowa niżej – zanegował istotność błędu.

Wbrew stanowisku apelujących nie jest elementem oceny materiału dowodowego, jak już napisano nakierowanej na zbudowanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, zagadnienie należytej staranności w ustaleniu składu spadku. Kwestię tę należy rozpoznawać na gruncie prawa materialnego. Tak właśnie zrobił Sąd I instancji, który trafnie uznał, że spadkobierca nie może powoływać się na błąd, jako wadę oświadczenia woli, jeżeli niezajomość przedmiotu wchodzącego w skład spadku pozostawała

w związku przyczynowym z niedołożeniem przez niego należytej staranności przy ustalaniu rzeczywistego stanu masy spadkowej. Pogląd ten, pomimo wątpliwości podnoszonych w doktrynie, znajduje znaczące poparcie

w judykaturze (z najnowszego orzecznictwa patrz, np. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 maja 2018 r., II CSK 5/18, L. i z 30 listopada 2017 r., IV CSK 28/17, L.). Analiza stanu faktycznego sprawy pod tym kątem prowadzi do wniosku, że zarówno występując o zmianę postanowienia

o stwierdzeniu nabycia spadku, jak i w toku postępowania spadkowego, skarżące nie wiedziały o obciążeniu hipotecznym prawa własności przedmiotowej nieruchomości. Jednak nie ma też żadnych wątpliwości, że stan prawny nieruchomości wynikał z treści księgi wieczystej, ale ewidentnie nie został sprawdzony aż do roku 2018.

Rozwijając powyższe wywody na gruncie stosowanego w niniejszej sprawie prawa materialnego, trzeba podkreślić, że w art. 1019 k.c. przewidziano możliwość uchylenia się spadkobiercy od skutków prawnych przyjęcia lub odrzucenia spadku, jeżeli spadkobierca działał pod wpływem błędu. Elementy konstrukcyjne błędu określa ogólny przepis art. 84 k.c., który w § 2 przesądza, że można powoływać się tylko na błąd uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia tej treści (błąd istotny). Wymóg dokonania oceny sprawy „rozsądnie”, jako przesłanka dopuszczalności powoływania się na działanie pod wpływem błędu, przemawia za koniecznością obiektywizacji tej oceny (tak, słusznie Sąd Najwyższy w wyroku z 20 maja 2011 roku, IV CSK 533/10, L.). Przy takim podejściu zaniechanie zapoznania się z treścią wpisów w księdze wieczystej skutkuje niezajomością stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej, ale nie jest błędem w rozumieniu art. 84 k.c. (szerzej patrz wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 4 czerwca 2014 r.

V ACa 232/14, L.). Przekładając tę zasadę wprost na prawo spadkowe należy przyjąć, że błędem istotnym spadkobiercy w rozumieniu art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 2 k.c. jest brak wiedzy o stanie spadku, ale tylko wtedy, gdy występuje mimo powziętych przez tego spadkobiercę odpowiednich, możliwych działań zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z 5 lipca 2012 r., IV CSK 612/11, OSNC 2013 nr 3, poz. 39, str. 74). Skarżące działań takich, w pełni dostępnych z uwagi na ujawnienie stanu prawnego nieruchomości w księdze wieczystej, nie podjęły. Dodatkowo, choć już tylko na marginesie rozważań, warto dostrzec, że przedmiotowe obciążenie nieruchomości, będące tylko długiem rzeczowym, który nie musi przełożyć się na obowiązek znoszenia cudzej egzekucji, jeśli dłużnik osobisty będzie regulował swoje zobowiązania, nie wyczerpuje oceny stanu spadku w kontekście istotności błędu co do przedmiotu dziedziczenia. Skarżące zupełnie pominęły okoliczność, że długi osobiste

spadkodawczyni były niewielkie, a aktywa bezspornie obejmowały więcej niż jedną nieruchomość. Trudno nie odnieść wrażenia, że skarżące zaproponowały w niniejszej sprawie zaledwie częściową ocenę stanu spadku jako masy majątkowej, co wzmacnia tezę, że nie udało im się wykazać błędu istotnego w rozumieniu art. 84 § 2 k.c.

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., apelacja podlegała oddaleniu.